

Številka: 6034-53/2016/1

Datum: 12. 7. 2016

Izvrševanje roditeljske pravice in ravnanje v primerih nesoglasij med staršema – priporočila za šole

(Dokument se smiselno uporablja tudi kot priporočila za vrtce)

1. Zakonska ureditev roditeljske pravice

Roditeljska pravica je urejena v **Zakonu o zakonski zvezi in družinskih razmerjih**. Starši so zakoniti zastopniki otroka in ga zastopajo pred inštitucijami, torej tudi v šoli. Roditeljska pravica pripada očetu in materi. To pravico izvršujeta starša sporazumno v skladu z otrokovo koristjo.

Kadar starša ne živita skupaj in nimata oba varstva in vzgoje otroka, oba sporazumno v skladu z otrokovo koristjo odločata o vprašanih, ki bistveno vplivajo na otrokov razvoj. O vprašanih dnevnega življenja otroka odloča tisti od staršev, ki ima otroka v varstvu in vzgoji. Če eden od staršev ni več živ ali znan, ali če mu je roditeljska pravica odvzeta, ali če mu je odvzeta poslovna sposobnost, pripada roditeljska pravica drugemu od staršev.

Sprememba bivališča otroka, vpis v šolo ali sprememba šole so elementi roditeljske pravice, ki bistveno vplivajo na otrokov razvoj in o kateri starša odločata sporazumno v skladu z otrokovo koristjo tudi v primeru, da ne živita skupaj in nimata oba varstva vzgoje otroka.

Če se starša sama ne sporazumeta, jima pri tem pomaga center za socialno delo. Če se starša tudi ob pomoči centra za socialno delo ne sporazumeta o vprašanih, ki bistveno vplivajo na otrokov razvoj, o tem na predlog enega ali obeh staršev odloči **sodišče v nepravdnem postopku**.

2. Šola in izvrševanje roditeljske pravice

Zakon o osnovni šoli v 48. členu staršem primarno daje pravico do vpisa otroka v njegovem matičnem šolskem okolišu, to je tam, kjer ima družina prijavljeno stalno oziroma začasno prebivališče. Možen je tudi prepis na izbrano osnovno šolo v drugem šolskem okolišu, vendar pa mora ta šola (torej zelena šola) s tem soglašati. Starši najprej vpišejo otroka v šolo matičnega šolskega okoliša, najkasneje v 14 dneh po izteku roka za vpis pa lahko v skladu z uredbo, ki ureja mrežo osnovnih šol, vložijo vlogo za prepis pri šoli, kamor bi otroka radi prepisali. Obe šoli se med seboj posvetujeta, o prepisu pa formalno odloči šola, v katero starši

želijo otroka prepisati. V kolikor se učenec s starši preseli v drug šolski okoliš, ta s formalno spremembo prebivališča postane njegov primarni šolski okoliš.

Zakon o osnovni šoli govori o starših (oziroma skrbnikih in drugih osebah, pri katerih je otrok v oskrbi), pri čemer izhaja iz predpostavke, da gre pri vpisu oziroma prepisu otroka v osnovno šolo za soglasno odločitev obeh staršev. Če eden od staršev izrazi nestrinjanje z odločitvijo drugega starša glede vpisa oziroma prepisa otroka, je v tem kontekstu potrebno izhajati iz določil **Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih**.

Ravnanje šole v primeru starševskih nesoglasij:

- strokovni delavci šole spodbujajo starše k dogovarjanju in medsebojnemu sodelovanju v korist otroka;
- starše, ki sporov in težav ne uspejo razrešiti sami, šola usmeri po pomoč na CSD;
- v kolikor tega starši ne storijo, šola obvesti CSD, če je to potrebno zaradi zaščite otrokovih koristi.

Sodelovanje šole s starši:

- vse oblike sodelovanja šole s starši so namenjene obema staršema (govorilne ure, roditeljski sestanki in druge oblike sodelovanja s starši). Šola predpostavlja, da se starša o obvestilih šole medsebojno obveščata;
- zaželeno je, da se govorilnih ur udeležujeta oba starša;
- katerikoli od staršev je lahko tudi izvoljen kot predstavnik v svetu staršev in svetu šole.

3. Vpis otroka v šolo in prepis v drugo šolo

Določanje oziroma sprememba bivališča otroka, kot tudi vpis v šolo ali sprememba šole otroka spadajo v **izvrševanje roditeljske pravice**, ki jo v skladu s 113. členom Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih starša izvršujeta sporazumno v skladu z otrokovo koristjo.

- O vpisu otroka v šolo in prepisu v drugo šolo odločata starša sporazumno, v skladu z otrokovo koristjo (tudi v primeru, ko je otrok dodeljen v varstvo in vzgojo enemu od staršev oziroma živi pri enem od staršev).
- Dolžnost staršev je, da se o tem sporazumeta, če se ne moreta, jim pri tem pomaga CSD, v skrajnem odloči sodišče v nepravdnem postopku.
- Vpis v šolo oziroma prepis v drugo šolo lahko ureja eden od staršev, pri čemer se predpostavlja, da gre za soglasno odločitev obeh staršev.
- Če eden od staršev izrazi nestrinjanje z odločitvijo drugega starša glede vpisa oziroma prepisa otroka (ki je brez dogovora oddal vlogo), se oba starša spodbudi, da se poskušata medsebojno dogovoriti, oziroma se ju usmeri na CSD.
- Če je otrok v šolo že vključen, je priporočljivo, da se postopka prepisa ne izvede do sprejema soglasne odločitve staršev oziroma odločitve sodišča.

Sodna odločba, ki jo sodišče izda v sporu med staršema glede izvrševanja roditeljske pravice, se v prvi vrsti nanaša na starša, ki jo morata spoštovati, da ne pride do izvršbe. Starša morata v takem primeru zagotoviti vpis otroka v osnovno šolo, ki jo je določilo sodišče in s tem tudi izpis iz druge osnovne šole. Če v šoli pride do dilem oziroma zapletov, povezanih z všolanjem, je smiselno, da šola o tem obvesti tudi pristojni center za socialno delo zaradi siceršnje zagotovitve varstva otrokovih koristi.

4. Izvajanje določenih upravičenj s strani tretjih oseb v šoli

Pri obravnavanju vprašanj glede pravice do vpogleda v šolske ocene, prisotnosti na govornih urah, imenovanja predstavnika sveta staršev in podobno je potrebno izhajati iz roditeljske pravice staršev, ki so edini zakoniti zastopniki otroka.

Če starši za otroka ne skrbijo, ali v primeru, ko je otrok nameščen v katero izmed oblik institucionalnega varstva (npr. v rejniško družino), ima lahko otrok imenovanega skrbnika oziroma rejnika, ki je tudi otrokov zakoniti zastopnik.

Pravico do odločanja o vseh vprašanjih v zvezi z otrokom v šoli (vključno s pravico do vpogleda v njegove osebne podatke) imajo samo otrokovi starši oziroma zakoniti zastopnik otroka (otrokov skrbnik ali rejnik, kateremu je otrok nameščen v varstvo in vzgojo).

Šola lahko informacije in osebne podatke posreduje tretji osebi le, če se ta izkaže s pooblastilom enega od staršev oziroma zakonitega zastopnika. Ker vsak od staršev otroka zastopa samostojno, lahko samostojno pooblasti tretjo osebo, da se seznanji z osebnimi podatki otroka, o čemer ni potrebno seznanjati drugega starša. Starši lahko šoli predložijo ustrezno pooblastilo tudi vnaprej, če želijo, da tretje osebe v njihovem imenu uresničujejo določena upravičenja. Tretjim osebam brez pooblastila staršev oziroma zakonitega zastopnika šola vpogleda v osebne podatke otroka in s tem tovrstnega sodelovanja ne sme dopustiti.

5. Članstvo v organih šole (svet staršev in svet šole)

V skladu s 66. členom **Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja** je svet staršev sestavljen tako, da ima v njem vsak oddelek po enega predstavnika, ki ga starši izvolijo na roditeljskem sestanku. **Zakon o osnovni šoli** v 4. členu določa, da so starši, skrbniki in druge osebe, pri katerih je otrok v oskrbi (starši) dolžni otroku zagotoviti izpolnitev osnovnošolske obveznosti.

Zakonodaja torej veže pravice in obveznosti na starše, v ta okvir sodijo tudi zakoniti zastopniki in skrbniki, starš pa formalno tega pooblastila ne more prenesti na osebo, ki takšnega statusa nima. Glede na navedeno je v svetu staršev po našem mnenju lahko le starš, zakoniti zastopnik oziroma skrbnik otroka. V zvezi z izvolitvijo predstavnikov sveta staršev, v katerega so lahko torej izvoljeni samo starši (oziroma skrbnik ali oseba, kateri je otrok zaupan) predlagamo, da šola po njihovi izvolitvi preveri razmerje do otroka.

Smiselno enako velja tudi za članstvo predstavnikov staršev v svetu šole.

6. Izvajanje stikov med staršem in otrokom v prostorih šole

Smiselno je, da starša z odločitvijo sodišča o stikih obvestita šolo, v katero je otrok vključen. Izvršilni naslov o določitvi stikov morata spoštovati izključno starša (ki sta kot upravičenec in zavezanec določena v izvršilnem naslovu) in ne šola. Šola, v katero je otrok vključen, nima pravne podlage, da bi odrekla predajo otroka staršu v dneh, ko stiki z otrokom zanj niso določeni.

V primeru, ko sta starša otrok razvezana oziroma ne živita več skupaj, otrok pa je zaupan v varstvo in vzgojo enemu od njiju, mora imeti vsaka odločitev šole izrecno pravno podlago, da bi enemu od staršev onemogočila vpogled v katerekoli podatke o šolanju otroka, sicer bi tako ravnanje šole pomenilo poseg v pravice starša in v otrokove pravice. Tudi vsaka prepoved, ki jo v zvezi z otrokom podajo starši, mora imeti ustrezno pravno podlago, sicer je ni mogoče upoštevati, še posebej ne v razmerju do drugega starša, katerega roditeljske pravice niso bile omejene.

Šola mora zato v takih primerih s pomočjo centra za socialno delo preveriti, ali je bila kateremu od staršev s sodno odločbo odvzeta roditeljska pravica in ali je sodišče morda odločilo o prepovedi stikov ter katere pravice je omejilo. Če teh omejitev ni, ni razloga, da šola ne bi omogočila vpogleda v šolsko dokumentacijo.

7. Odvzem otroka (izvršba sodne odločbe v prostorih šole)

Sodne odločbe glede vzgoje in varstva otrok se izvršujejo na podlagi Zakona o izvršbi in zavarovanju, ki kot izvršilna sredstva predvideva posredno izročitev (izrek denarne kazni) ali neposredno (odvzem in izročitev otroka). Izvršba sodne odločbe o vzgoji in varstvu otroka se praviloma opravi z izrekanjem denarne kazni zoper osebo, na katero se nanaša sklep o izvršbi. Če sodišče ugotovi, da oseba, pri kateri je otrok, tega kljub naloženim denarnim kaznim noče izročiti, pa tudi v drugih primerih ogroženosti otroka, ko sodišče oceni, da je takojšnja izvršba nujna za zagotovitev varstva koristi otroka, bo prišla v poštev izvršba z neposredno prisilo. Le-ta se lahko opravi tudi v času, ko je otrok v šoli. Sklep o izvršbi sodne odločbe o vzgoji in varstvu torej ne veže le strank izvršilnega postopka (konkretno torej zlasti matere in očeta), temveč učinkuje proti vsem.

Načeloma velja, da šola ni primeren prostor za izvršbo, še zlasti, če obstaja možnost izvršitve drugje in ni v škodo otroku. Vedno pa mora biti otrokova korist vodilo pri odločanju.

Izvršbo z neposredno prisilo opravi izvršitelj ob navzočnosti strokovno usposobljenega delavca, ki ga določi sodišče. Priporočljivo je, da je to oseba, ki je strokovno usposobljena za delo z otroki v kritičnih situacijah. Izvršitelj lahko glede na okoliščine primera zaprosi za pomoč policije pri opravi izvršbe. Za omilitev stresa, ki ga zaradi neposredne izvršbe doživi otrok, je v večini primerov koristno, če se oprave izvršbe udeleži starš ali druga oseba, ki ji je otrok s sodno odločbo dodeljen v vzgojo in varstvo. O času in kraju izvršbe se obvesti osebo, ki ji je otrok s sodno odločbo dodeljen v vzgojo in varstvo, vendar njena navzočnost ni obvezna. Priporočljivo je, da ravnatelji sodelujejo s sodniki in izvršitelji, ko jih le-ti seznanijo, da so za zagotovitev izvršljivosti odločbe prisiljeni opraviti odvzem ravno v prostorih vrtca. Ravnatelji in drugo šolsko osebje naj si skupaj s pristojnimi osebami še dodatno prizadevajo, da se prisilni odvzem otroka opravi čim bolj neopazno in za otroka čim manj stresno.

Dr. Andreja Barle Lakota
Državna sekretarka

